

RJ1058/01 Seminář z úvodu do studia ruštiny 1

prezenční studium

Anton Poludněv

Program

- PSANÝ JAZYK
 - Fonická a grafická forma
- ZPŮSOBY PSANÍ
 - Logografie
 - Sylabografie
 - Abeceda

PSANÝ JAZYK

- **Historické období:** období, o kterém máme písemné zprávy.
- **Předhistorické období:** období, o kterém usuzujeme na základě studia kosterních zbytků, primitivních zbraní, nádob a umělých předmětů.

Psaný jazyk

- **Epigrafie:** znakové nápisy vytesané či vyškrabané do kamene, keramiky apod.
 - **Petroglyfy:** nápisy ve skále/kamenu.
- **Paleografie:** staré rukopisné písemnosti na papíru, papýru, kůži, hliněných tabulkách, březové kůře (берестяные грамоты).

Psaný jazyk

- **Grafika:** soubor způsobů a prostředků záznamu fonologických jednotek v písmu. Jsou to části znaků, znaky a některé další prostředky jejich organizace.
 - **Písmo:** soubor písmen.
- **Gramatologie:** obecná nauka studující písmo v nejširších souvislostech.
 - **Grafémika:** systém skutečného písma.
 - **Metagrafémika:** grafické prostředky jiné než písmo.
 - **Interpunkce:** prostředky sloužící organizaci textu.
 - **Subgrafémika:** primitivní předchůdce písma.

Fonická a grafická forma

	FONICKÁ STRUKTURA	GRAFICKÁ STRUKTURA
VZTAH K VÝZNAMU	text	_____
	mluvní akt	piktogram/ideogram
	slovo	logogram
	morfém	logogram
VZTAH KE ZVUKU	slabika	sylabogram
	foném	grafém
	fón	fonetický znak

Čermák (2001:30)

ZPŮSOBY PSANÍ

1. **(Piktografie: obrázkové „písmo“)**

- Grafický znak (obrázek) zaznamenává předmět.
- Nemuselo se nutně vázat na žádný jazyk.

2. **Logografie (logografický systém): slovní písmo**

- Grafický znak (logogram, resp. piktogram/ideogram) zaznamenává slovo/morfém.

3. **Sylabografie (slabičný systém): slabičné písmo**

- Grafický znak (sylogram) zaznamenává slabiku.

4. **Abeceda (alfabetický systém): hláskové písmo**

- Grafický znak (grafém) zaznamenává foném.

Logografie

- **Piktografie** → **logografie**: starý Egypt, Mezopotámie (vliv Egypta?), stará Čína.
- **Piktogram/ideogram**: názorný obrázek představy pojmu, zvl. ve starověkých písmech.
- **Logogram**: názorný obrázek označuje slovo.
 - Co slovo, to znak.

Logografie

- Nejstarší piktografická/ideografická písma:
 - 3 200 př. n. l.: sumerské klínové písmo [1]
 - 3 000 př. n. l.: staroegyptské písmo [2]
 - 2 000 př. n. l.: čínské písmo [3]

[1]

[2]

[3]

Logografie

- R. 1820: Jean-François Champollion (1790–1832) rozluštil egyptské hieroglyfy.
- R. 1857: dokončeno rozluštění sumerského klínového písma (dlouhý kolektivní proces).
- Čínské písmo (po mnoha reformách) je živé dodnes.

Sylabografie

- **Sylabogram:** grafický znak zachycuje zvukovou slabiku, vztah k významu nemá.
- Úspornější systém: několik stovek slabik (vs. neomezený počet slov)
 - Klínopis: chetitština, sumerština, akkadština, asyrština, perština.
 - Západní semitština
 - Japonská kana: hiragana, katakana (← čínské písmo)
 - Inuit

Sylabografie

- Mayské písmo: logosylabický systém
- 2. pol. 20. st.: Ju. V. Knorozov (Юрий Валентинович Кнорозов, 1922–1999) přichází se sylabickou hypotézou a publikuje překlad mayských rukopisů.

Abeceda

- **Grafém** (písmeno, litera): minimální distinktivní jednotka písma.
- 13. st. př. n. l.: Féničané s využitím egyptských hieroglyfů vytvořili hláskovou abecedu o 22 písmenech.
 - Systém **abdžád**: grafémy označující slabiky se začaly užívat (jenom) pro označení konsonantu, vokál se přestal označovat.
 - Dodnes arabština a hebrejšťina

Abeceda

- Řekové doplnili fénickou abecedu o písmena pro vokály.
 - Fénická písmena nevyužitá v řečtině + nová písmena
 - Celkem 24 písmen

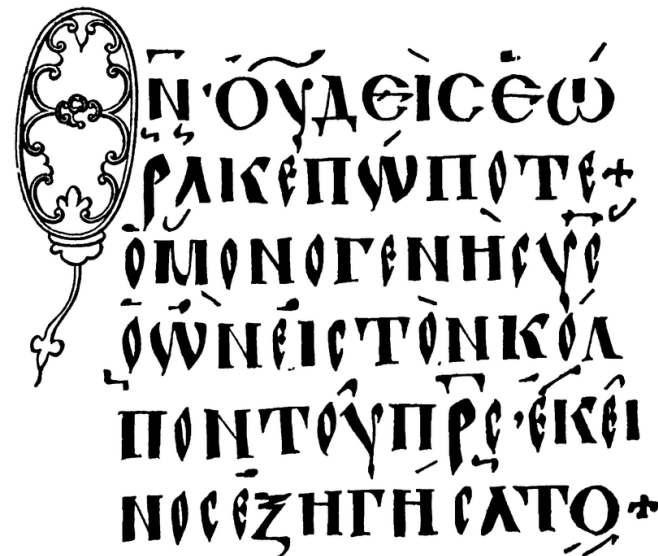
Abeceda

- Řecká abeceda měla dvě větve:
 - **Západní:** latinka (→ čeština pod vlivem němčiny)
 - **Východní:** hlaholice [1], cyrilice [2] (→ ruská azbuka)

[1]

[2]

Bibliografie

- ČERMÁK, F. (2001). *Jazyk a jazykověda : přehled a slovníky*. Vyd. 3., dopl. Praha : Karolinum. ISBN 8024601540.
- ČERNÝ, J. (1996). *Dějiny lingvistiky*. Olomouc : Votobia. ISBN 80-85885-96-4.
- ČERNÝ, J. (1998). *Úvod do studia jazyka*. Olomouc : Rubico. ISBN 80-85839-24-5.
- VEČERKA, R. (2006). *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků*. Praha : Euroslavica. ISBN 808549471X.
- VEČERKA, R. (2006). *Vývoj slovanské jazykovědy v českých zemích*. Brno : Masarykova univerzita. ISBN 8021039531.
- VEČERKA, R. (2009). *Jazyky v komparaci*. Praha : Euroslavica. ISBN 9788085494877.

Děkuji za pozornost!
Спасибо за внимание!